

Brak możliwości przedłużenia terminu do wniesienia apelacji w postępowaniu karnym jako naruszenie standardów rzetelnego procesu

Marta Kolendowska-Matejczuk

Prawniczka, europeistka. Uzyskała stopień doktora nauk o polityce, specjalność Europeistyka na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego. Adiunkt w Katedrze Prawa Międzynarodowego Europejskiej Wyższej Szkoły Prawa i Administracji w Warszawie. Zastępca Dyrektora Zespołu Prawa Karnego w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich.

The Exclusion of Possibility to Extend the Period for Filing an Appeal in Criminal Proceedings as a Violation of Fair Trial Standards

The paper expounds a handful of problems stemming from the exclusion of a possibility to extend the period for filing an appeal in criminal proceedings in extensive, complex cases. According to the author, such an exclusion violates the standards of a fair trial. This problem is particularly evident in cases where there are several co-defendants who also benefit from the right to defense and where merely a short period of time for filing an appeal binds, or in cases where part of court documents is secret and one may only familiarize oneself with them in discreet conditions. Therefore, the author de lege ferenda proposes the introduction to the Code of Criminal Procedure provisions aimed at resolving the tensions begotten by the situation sketched above.

Zgodnie z art. 445 § 1 kodeksu postępowania karnego termin do wniesienia apelacji w sprawach karnych wynosi 14 dni i rozpoczyna bieg od daty doręczenia wyroku z uzasadnieniem. W żadnym przepisie ustawodawca nie przewidział natomiast możliwości przedłużenia tego terminu, co może powodować trudności, zwłaszcza w realizacji konstytucyjnie chro-

nionego prawa do obrony. O ile bowiem w sprawach prostych dochowanie czternastodniowego terminu do wniesienia apelacji nie powinno sprawiać kłopotu, o tyle w sprawach zawiłych, obszernych termin ten może okazać się zbyt krótki, by realnie i rzetelnie podjąć obronę.

Problematyka ta została dostrzeżona przez Rzecznika Praw Obywatelskich (RPO), który

podjął sprawę na skutek inicjatywy senatorów poprzedniej kadencji Senatu¹. Senatorowie w piśmie skierowanym do RPO wskazali w szczególności, że w jednej ze spraw prowadzonych przez Sąd Rejonowy w Szczecinie sporządzono uzasadnienie wyroku

prawnego w tym zakresie RPO argumentował w szczególności tym, że w sprawach charakteryzujących się złożonym stanem faktycznym i skomplikowanym materiałem dowodowym uzasadnienie wyroku może być bardzo obszerne, a jego przygoto-

Zgodnie z art. 445 § 1 kodeksu postępowania karnego termin do wniesienia apelacji w sprawach karnych wynosi 14 dni i rozpoczyna bieg od daty doręczenia wyroku z uzasadnieniem. W żadnym przepisie ustawodawca nie przewidział natomiast możliwości przedłużenia tego terminu, co może powodować trudności, zwłaszcza w realizowaniu konstytucyjnie chronionego prawa do obrony.

liczące 1200 stron. Sporządzenie tego uzasadnienia trwało dziewięć miesięcy, podczas gdy obrona na wniesienie apelacji miała czternaście dni. Zdaniem senatorów taki stan prawny może powodować naruszenie prawa do obrony.

Rzecznik Praw Obywatelskich, podziеляjąc wątpliwości senatorów, skierował w dniu 1 grudnia 2015 r. wystąpienie generalne do Ministra Sprawiedliwości z wnioskiem o podjęcie stosownych działań w sprawie². Konieczność zmiany stanu

wanie może trwać dłużej niż czternaście dni. W tym kontekście nierzadko jednak nie zwraca się właściwej uwagi na problem w postaci niedostatecznie długiego czasu przysługującego obronie na sporządzenie apelacji³. Rzecznik przy tym zaznaczył, powołując się na stanowiska doktryny i orzecznictwo⁴, że wprawdzie istnieje możliwość uzupełnienia apelacji już po ustawowym terminie na jej wniesienie, jednakże tylko w zakresie argumentacji, a ponad-

1 Wojciecha Skurkiewicza, Grzegorza Wojciechowskiego, Tadeusza Kopcia, Doroty Czudowskiej i Wiesława Dobkowskiego, którzy podczas 82. posiedzenia Senatu RP w dniu 1 października 2015 r. złożyli oświadczenie, w którym zwrócili uwagę na problematykę dotyczącą terminu do wniesienia apelacji w postępowaniu karnym.

2 Wystąpienie RPO do Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 grudnia 2015 r. dotyczące terminu na złożenie apelacji w sprawach karnych, sygn. II.5150.7.2015.MK (dalej także: wystąpienie RPO). Treść wystąpienia dostępna na stronie internetowej

RPO: <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/termin-na-zlozenie-apelacji-w-sprawach-karnych> (dostęp 11.8.2016). Autorka niniejszej publikacji jest współautorką projektu wystąpienia RPO w tej sprawie.

3 Por. wystąpienie RPO, s. 2.

4 Por. źródła wskazane przez RPO: D. Świecki, *Komentarz do art. 445 k.p.k.* (w:) J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2015, nb 5; wyrok SA w Poznaniu z dnia 27 marca 2014 r., II AKa 10/14, LEX nr 1463783; wyrok SA w Krakowie z dnia 10 listopada 2004 r., II AKa 225/04, „Krakowskie Zeszyty Sądowe” 2004, nr 12, poz. 36.

to bez mocy wiążącej sąd odwoławczy. Skarżący nie może natomiast w sposób skuteczny rozszerzyć granic zaskarżenia ani podnieść nowych zarzutów po upływie terminu zawitego na wniesienie apelacji⁵. Zdaniem RPO dochowanie terminu na wniesienie apelacji obejmującej wszystkie zarzuty możliwe do postawienia w danej sprawie może być znacznie utrudnione w przypadku, gdy uzasadnienie wyroku jest długie i złożone. Co istotne, RPO nie zgodził się przy tym z argumentacją Sądu Apelacyjnego w Krakowie zawartą w wyroku z 14 listopada 2009 r., II Aka 117/09, wedle którego „trudności organizacji pracy obrońcy, dbałość o utrwalenie potrzebnych »elementów procesu« (z apelacji), opracowanie projektu apelacji bez oczekiwania na tekst uzasadnienia itd. są kwestią warsztatu pracy adwokata, nie ustawy, zwłaszcza przedłużenia terminu do wniesienia apelacji, gdy uzasadnienie sporządzono ze złością”. Jak podkreślił bowiem RPO, nie można wymagać od obrońcy przygotowania poprawnej i kompleksowej apelacji w sytuacji, gdy nie mógł on w wystarczającym zakresie zapoznać się z uzasadnieniem wyroku. Taka sytuacja może mieć miejsce w przypadku tak obszernego uzasadnienia wyroku, jakie miało miejsce w sprawie będącej asumptem do wydania powołanego wyżej oświadczenia senatorów⁶. Poprawne skonstruowanie zarzutów oraz ich uzasadnienia w apelacji bez dokładnego zapoznania się z treścią uzasadnienia wyroku może okazać się bardzo trudne, a nawet niemożliwe⁷. Reasumując, RPO podkreślił, że brak możliwości przedłużenia terminu na złożenie apelacji w sprawach szczególnie skomplikowanych i obszernych wywoływać może wątpliwości dotyczące właściwego przestrzegania konstytucyjnie zagwarantowanego prawa do obrony, a biorąc pod uwagę, że od poprawnego sporządzenia środka zaskarżenia może zależeć jego skuteczność, a także to, że sporządzenie apelacji wymaga dokładnego zapoznania się z uzasadnieniem wyroku, wątpliwości może budzić dochowanie standardu realnego i efektywnego prawa do obrony w przypadku, gdy strona ma tylko czternaście dni

5 Por. wystąpienie RPO, s. 2.

6 Tamże, s. 2 i 3.

7 Tamże, s. 3.

na zapoznanie się z uzasadnieniem wyroku, zwłaszcza jeżeli jest ono długie i skomplikowane⁸.

Minister Sprawiedliwości w piśmie z dnia 10 czerwca 2016 r. (DL-III-072-30/15/3) udzielił odpowiedzi na wystąpienie RPO i mimo że wskazał na mogące zaistnieć w pojedynczych przypadkach problemy z obowiązkem dochowania przez stronę ustawowego terminu zawitego do wniesienia apelacji, to jednak poinformował, że obecnie Ministerstwo Sprawiedliwości nie planuje zmian legislacyjnych w analizowanej kwestii⁹. Jako uzasadnienie dla odmowy podjęcia działań w zakresie zmiany obowiązującego prawa minister wskazał trzy główne powody¹⁰.

Po pierwsze, jak wskazał minister, co do zasady również dla sądu ustawodawca przewidział taki sam, 14-dniowy termin do sporządzenia uzasadnienia, a wynikające z art. 423 § 1 k.p.k. uprawnienie prezesa sądu do przedłużenia terminu do sporządzenia uzasadnienia na czas oznaczony jest przy tym czynnością ekstraordynaryjną, której podstawą może być jedynie zawilość sprawy¹¹.

Po drugie, Minister Sprawiedliwości wskazał na różnice pomiędzy zakresem uzasadnienia wyroku a zakresem apelacji, argumentując, że to pierwsze jest znacznie obszerniejsze. Uzasadnienie wyroku musi zawierać nie tylko wskazanie faktów, jakie sąd uznał za udowodnione lub nieudowodnione

8 Tamże, s. 3 i 4.

9 Wypada w tym miejscu zaznaczyć, że sprawa braku możliwości przedłużenia terminu do wniesienia apelacji w sprawach zawiłych nadal pozostaje w kręgu zainteresowania RPO, który pismami z dnia 29 lipca 2016 r. zwrócił się do prezesa Naczelnej Rady Adwokackiej i prezesa Krajowej Rady Radców Prawnych o opinię w sprawie tego problemu, a także, w miarę możliwości, o wskazanie spraw, które mogłyby stanowić przykład naruszenia prawa do obrony we wskazanym zakresie, <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/termin-na-wniesienie-apelacji-w-postepowaniu-karnym-w-sprawach-szczegolnie-skomplikowanych> (dostęp 15.8.2016).

10 Por. odpowiedź MS na wystąpienie RPO, s. 2 (informacja o odpowiedzi Ministra Sprawiedliwości na wystąpienie RPO jest dostępna na stronie: <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/termin-na-wniesienie-apelacji-w-postepowaniu-karnym-w-sprawach-szczegolnie-skomplikowanych>).

11 Tamże, s. 1.

ne (z wyjaśnieniem, na jakich w tej mierze oparł się dowodach i dlaczego nie uznał dowodów przeciwnych), ale także wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku i okoliczności, które sąd miał na względzie przy wymiarze kary (a zwłaszcza przy zastosowaniu nadzwyczajnego złagodzenia kary, środków zabezpieczających oraz przy innych rozstrzygnięciach zawartych w wyroku). Tymczasem apelacja, dla uznania, że została wniesiona skutecznie, musi zawierać jedynie wskazanie zaskarżonego rozstrzygnięcia lub ustalenia, zarzuty stawiane rozstrzygnięciu lub ustaleniu, a także wskazanie, czego odwołujący się domaga¹². Powyższe, zdaniem ministra, przesądza, że nakład pracy redakcyjnej odwołującego się przy sporządzeniu apelacji jest co do zasady zdecydowanie mniejszy od nakładu pracy redakcyjnej sądu potrzebnego na sporządzenie uzasadnienia do wyroku, co przekłada się odpowiednio na krótszy czas potrzebny na sporządzenie apelacji¹³.

terminu dla sądu do sporządzenia uzasadnienia, co i tak nie rozwiązywałoby problemu. Z drugiej zaś strony, gdyby przyjął, że takie wydłużenie terminu obejmowałoby tylko apelacje w sprawach najpoważniejszych, najobszerniejszych i najbardziej skomplikowanych, to – zdaniem ministra – nie wydaje się możliwe określenie rzetelnego i neutralnego miernika, na podstawie którego przedłużenie terminu do wniesienia apelacji w konkretnej sprawie mogłoby być dopuszczalne. Minister bowiem podkreślił, że nie sposób kategorycznie odpowiedzieć, co jest lepszym rozwiązaniem: czy oparcie się na mierniku, którym miałyby być np. obszerność uzasadnienia sądowego (i jak miałyby być rozumiana – czy jako liczba stron maszynopisu, liczba oskarżonych, liczba zarzutów, czy może jeszcze inaczej), czy też automatyczne przedłużanie terminu w reakcji na przedłużenie przez prezesa sądu terminu do sporządzenia uzasadnienia na czas oznaczony¹⁴.

Zdaniem Ministra Sprawiedliwości nie można wskazać rzetelnego i neutralnego miernika, na którego podstawie przedłużenie terminu do wniesienia apelacji w konkretnej sprawie mogłoby być dopuszczalne.

Po trzecie wreszcie, Minister Sprawiedliwości podkreślił, że pośrednio za pozostawieniem wskazanego stanu prawnego w niezmienionym kształcie przemawia i to, że brak jest obiektywnych narzędzi, które pozwoliłyby przyjąć inny, teoretycznie korzystniejszy dla stron termin do wniesienia apelacji od wyroku sądu pierwszej instancji. Z jednej strony bowiem, gdyby ten termin wydłużył bez wyjątków, to – zdaniem ministra – naturalne i konieczne byłoby jednocześnie takie samo wydłużenie

W moim przekonaniu argumenty przedstawione przez Ministra Sprawiedliwości, mające przemawiać za pozostawieniem obowiązujących przepisów w zakresie terminu do wniesienia apelacji w sprawach karnych bez żadnych zmian – nie przekonują z kilku powodów. Zgodzić się należy z poglądem ministra, że wynikające z art. 423 § 1 k.p.k. uprawnienie prezesa sądu do przedłużenia terminu do sporządzenia uzasadnienia wyroku na czas oznaczony jest czynnością ekstraordynaryjną, której podstawą może być jedynie zawiołość sprawy. W tym kontekście

12 Tamże, s. 1 i 2.

13 Tamże, s. 2.

14 Tamże.

podkreślić wypada, że Rzecznik Praw Obywatelskich wskazuje na potrzebę wprowadzenia możliwości przedłużenia terminu do wniesienia apelacji właśnie w sprawach zawiłych, obszernych, szczególnie skomplikowanych. Wprowadzenie zatem takiego rozwiązania nie tylko nie będzie w sprzeczności z powołanym przez Ministra Sprawiedliwości rozwiązaniem z art. 423 § 1 k.p.k., ale – w moim przekonaniu – będzie naturalną jego konsekwencją. Skoro bowiem ustawodawca dostrzega w sprawach zawiłych potrzebę wprowadzenia przepisów, na mocy których prezes sądu może przedłużyć sędziemu termin do sporządzenia uzasadnienia wyroku, to tym bardziej winien dostrzec konieczność wprowadzenia możliwości przedłużenia terminu do wniesienia apelacji w sprawach, w których może dochodzić do naruszenia standardów rzetelnego postępowania. Co istotne, czternastodniowy termin do wniesienia apelacji jest terminem zawitym, a czynności procesowe dokonane po upływie tego terminu są bezskuteczne¹⁵. Wprawdzie istnieje możliwość przywrócenia terminu do wniesienia apelacji na zasadach określonych w art. 126 k.p.k.¹⁶, jednakże jedynie w sytuacjach, kiedy niedotrzymanie terminu nastąpiło z przyczyn od stron niezależnych¹⁷,

15 Por. J. Grajewski, S. Steinborn, *Komentarz aktualizowany do art. 445 Kodeksu postępowania karnego*, LEX 2015.

16 T.H. Grzegorzczak, *Komentarz do art. 445 Kodeksu postępowania karnego*, LEX 2014.

17 Jak wskazuje S. Steinborn, za przeszkodę niezależną od strony w rozumieniu art. 126 § 1 k.p.k. uznawane są np. okoliczności, w których niedotrzymanie terminu zawitego: – wynika z przeszkód żywiołowych (np. powodzi, pożaru) lub innych przyczyn o wyjątkowym charakterze (np. wypadek komunikacyjny, paraliż komunikacyjny z uwagi na niezwykle ciężkie warunki atmosferyczne); – jest wynikiem choroby lub nagłego urazu, a strona ze względu na swój stan nie miała możliwości dokonania czynności samodzielnie lub za pośrednictwem swojego przedstawiciela procesowego; – jest spowodowane zaniechaniem obrońcy; – jest efektem mylnego poinformowania oskarżonego przez jego obrońcę o treści wyroku; – jest spowodowane zaniechaniem przedstawiciela ustawowego oskarżonego; – wynika z braku lub mylnego pouczenia strony;

do których jako taka nie należy sama zawiłość czy obszerność sprawy.

Tymczasem przekroczenie przez sędziego czternastodniowego terminu do sporządzenia uzasadnienia wyroku nie rodzi za sobą takich konsekwencji, jak w przypadku przekroczenia terminu do wniesienia apelacji. Termin do sporządzenia uzasadnienia wyroku jest bowiem terminem instrukcyjnym i jego niedotrzymanie przez sędziego zobowiązanego do przygotowania uzasadnienia nie wywołuje żadnych skutków procesowych, dlatego nawet rażące uchybienie temu terminowi nie może być podstawą uchylenia wyroku¹⁸, a co najwyżej, jeżeli przekroczenie terminu jest zawinione, może ono skutkować odpowiedzialnością dyscyplinarną sędziego¹⁹. Dodatkowo, jak było to już podkreślone powyżej, termin do sporządzenia uzasadnienia wyroku może być przedłużony – na zasadzie art. 423 § 1 k.p.k. – (i to wielokrotnie²⁰) przez prezesa sądu na czas oznaczony, na mocy zarządzenia, na które nie przysługuje zażalenie²¹, i jak podkreśla się

– jest wynikiem takiego zawinionego działania lub zaniechania osoby określonej w art. 132 § 2, w następstwie którego nie przekazała ona doręczonego jej pisma procesowego adresatowi, mimo że do tego się zobowiązała;

– jest spowodowane tym, że strona nie miała możliwości wejścia do budynku sądu i złożenia osobiście w biurze podawczym przygotowanego wniosku z uwagi na ogłoszenie w budynku sądu alarmu spowodowanego informacją o podłożeniu ładunku wybuchowego i związanej z tym faktem ewakuacji pracowników sądu;

– w skrajnych wypadkach – może być wynikiem trudnej sytuacji materialnej, uniemożliwiającej stawienie się na rozprawie i udanie się do sądu w celu dowiedzenia się o treści orzeczenia. Por. szerzej S. Steinborn, *Komentarz do art. 126 Kodeksu postępowania karnego*, LEX 2016 oraz cytowane tam doktryna i orzecznictwo.

18 L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 423 Kodeksu postępowania karnego*, LEX 2015.

19 P. Rogoziński, *Komentarz do art. 423 Kodeksu postępowania karnego*, LEX 2016.

20 Por. tamże; zob. także cytowane tam orzeczenie SN z 10 marca 1981 r. Por. również postanowienie SA w Lublinie z dnia 24 października 2012 r., II S 21/12, LEX nr 1237282.

21 Dodatkowo w praktyce często nie informuje się z urzędu strony procesu karnego, która w ustawowym terminie złożyła

w doktrynie, ustawa przewiduje jako powód przedłużenia tzw. zawiłość sprawy, co oznacza, że jedynie rozmiar materiału dowodowego i konieczność obszernego przedstawienia argumentacji przemawiającej za przyjęciem rozstrzygnięciem²² powinny decydować o podjęciu przez prezesa sądu tego rodzaju decyzji²³. Jak wskazuje się zatem w orzecznictwie, w sprawie zawiłej prezes sądu uprawniony jest do przedłużenia terminu do sporządzenia uzasadnienia, lecz nie w sposób dowolny, ale po spełnieniu ustawowego warunku, tzn. tylko wówczas, jeżeli sprawa jest sprawą zawiłą, o złożonym stanie faktycznym, wymagającą pogłębionych rozważań, tak pod względem faktycznym, jak i prawnym. Wynika to zarówno np. z obszerności wyjaśnień oskarżonego składanych wielokrotnie w toku postępowania, a mających zasadnicze znaczenie dla rozstrzygnięcia, jak również z obszerności zeznań świadków, którzy w trakcie postępowania przygotowawczego i na rozprawie byli przesłuchiwani kilkakrotnie, czy wreszcie z ilości i wagi sporządzonych w tego rodzaju sprawie specjalistycznych opinii. Z uwagi zaś na obszerny, zgromadzony w kilkudziesięciu tomach akt sprawy materiał dowodowy sporządzenie na piśmie uzasadnienia zapadłego w sprawie orzeczenia jest czasochłonne i wymaga dużego nakładu pracy²⁴.

wniosek o sporządzenie i doreczenie jej pisemnego uzasadnienia wyroku, iż wykonanie tej czynności zostanie zrealizowane w konkretnym terminie, co uznane zostało w orzecznictwie za niewłaściwą praktykę w ramach standardów rzetelnego procesu – tak SA w Lublinie w postanowieniu z dnia 24 października 2012 r., cyt. wyżej.

22 Wypada wskazać, że w doktrynie prezentowane jest też stanowisko rozszerzające, że podstawą przedłużenia terminu do sporządzenia uzasadnienia wyroku mogą być również inne okoliczności niezawinione przez sędziego, które uniemożliwiają mu sporządzenie uzasadnienia w ustawowym terminie, takie jak np.: konieczność wykonania przez sędziego innych czynności urzędowych (np. wyjazd służbowy), wpływ większej liczby wniosków o uzasadnienie w różnych sprawach, choroba sędziego, zaplanowany urlop (tak P. Rogoziński, *Komentarz do art. 423...*, dz. cyt.).

23 L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany...*, dz. cyt.

24 Por. postanowienie SA w Lublinie z dnia 24 października 2012 r., cyt. wyżej.

Skoro zatem zarówno orzecznictwo, jak i doktryna interpretują z ustawy „miernik”, na podstawie którego może nastąpić przedłużenie terminu do sporządzenia uzasadnienia wyroku, to nie można zgodzić się z poglądem Ministra Sprawiedliwości, że w przypadku przedłużenia terminu do wniesienia apelacji określenie takiego „rzetelnego i neutralnego miernika” okazałoby się niemożliwe.

Wreszcie nie można kategorycznie przyjąć, jak uczynił to Minister Sprawiedliwości, że nakład pracy redakcyjnej odwołującego się przy sporządzeniu apelacji jest co do zasady zdecydowanie mniejszy od nakładu pracy redakcyjnej sądu potrzebnego na sporządzenie uzasadnienia wyroku, co przekłada się odpowiednio na krótszy czas potrzebny na sporządzenie apelacji. W sprawach zawiłych, obszernych dowodowo, rzetelna realizacja prawa do obrony wymaga, po pierwsze, zapoznania się z materiałem dowodowym i samym uzasadnieniem wyroku, co w przypadku kilkuset, czy nawet kilku tysięcy stron musi wymagać odpowiednio długiego czasu. Po drugie, sporządzenie apelacji na piśmie, która odniesie się w sposób kompleksowy do głównych motywów obszernego uzasadnienia wyroku, a następnie postawienie trafnych zarzutów – również jest czasochłonne. W sprawach zawiłych, gdzie oskarżony czy jego obrońca otrzymują wyjątkowo obszerne uzasadnienie wyroku, termin 14 dni do złożenia apelacji może okazać się zatem nie tylko niewystarczający na rzetelne sporządzenie apelacji, ale również na skrupulatne zapoznanie się z argumentacją zawartą w takim uzasadnieniu. Problem ten szczególnie uwidacznia się w sprawach, gdzie jest kilku współoskarżonych, którzy jednocześnie realizują prawo do obrony i w tym samym krótkim terminie muszą mieć zagwarantowany dostęp do akt czy np. w sprawach, w których część materiałów jest niejawną i zapoznanie się z nimi może odbywać się jedynie w kancelariach tajnych. W poszczególnych sądach istnieją bowiem problemy z zapewnieniem odpowiednich miejsc do zapoznania się przez obrońców z takimi materiałami, o czym świadczy chociażby stanowisko Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie z dnia 3 sierpnia 2016 r., w którym podkreślono, że z informacji napływających do Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie wyini-

ka, że w sądach apelacji warszawskiej pojawiają się problemy związane z organizacją posiedzeń i rozpraw, w związku z ograniczeniami w dostępie do sal zapewniających ochronę informacji niejawnych. W skrajnych sytuacjach uniemożliwia to adwokatom występującym w roli obrońców, w toku prowadzo-

okres 14 dni, który jest wyznaczony do sporządzenia i wniesienia apelacji, tylko wtedy wolno uznać za rażącą i mogącą mieć istotny wpływ na treść wyroku obrazę prawa, gdy obrońca nie był obiektywnie w stanie w tym okrojonym czasie zapoznać się z aktami, poczynić niezbędne odpisy czy kserokopie

Skoro zarówno orzecznictwo, jak i doktryna interpretują z ustawy „miernik”, na podstawie którego może nastąpić przedłużenie terminu do sporządzenia uzasadnienia wyroku, to nie można zgodzić się z poglądem Ministra Sprawiedliwości, że w przypadku przedłużenia terminu do wniesienia apelacji określenie takiego „rzetelnego i neutralnego miernika” okazałoby się niemożliwe.

nych postępowań, efektywne wykonywanie prawa do obrony oraz swobodne odnoszenie się do zawartości materiału dowodowego. Członkowie Izby Adwokackiej w Warszawie zwrócili również uwagę na warunki pracy panujące w kancelariach tajnych działających w sądach apelacji warszawskiej oraz występujące ograniczenia w dostępności do tych kancelarii²⁵.

Jak natomiast wskazuje się w orzecznictwie, prawo do obrony w sensie materialnym obejmuje kilka uprawnień oskarżonego, a w tym m.in. prawo do zapoznania się z pisemnym uzasadnieniem wyroku²⁶.

Tymczasem, jak podkreśla Sąd Najwyższy, niedostępienie obrońcy akt sprawy przez pełny

oraz opracować odpowiadający wymogom ustawowym środek odwoławczy i wnieść go w zawitym terminie do właściwego sądu²⁷. Brak możliwości zapoznania się przez oskarżonego czy jego obrońcę z aktami sprawy w przypisanym terminie może co najwyżej stanowić podstawę kasacji.

Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie podkreślał w swoim orzecznictwie, że sąd powinien, uwzględnivszy okoliczności konkretnej sprawy oraz właściwości osobiste obwinionego, dążyć do zagwarantowania mu możliwości podjęcia skutecznej walki o korzystne dla niego rozstrzygnięcie o przedmiocie procesu. Wymaga tego nakaz płynący z konstytucyjnych zasad: prawa do obrony oraz prawa do sądu w aspekcie równości broni²⁸.

25 <http://www.ora-warszawa.com.pl/images/uploaded/stanowisko.pdf> (dostęp 16.8.2016).

26 Wyrok SA w Warszawie z dnia 3 października 2012 r., II AKa 251/12, LEX nr 1223494.

27 Postanowienie SN z dnia 4 grudnia 2013 r., II KK 230/13, LEX nr 1400584.

28 Por. wyrok TK z dnia 19 lutego 2008 r., P 48/06 (Dz.U. z 2008 r., nr 38, poz. 222).

Nie można natomiast uznawać, że prawo do obrony realizowane jest skutecznie, jeśli oskarżony i jego obrońca nie mają dostatecznego czasu na przygotowanie obrony w sprawach zawiłych i obszernych

na, które mogą mieć wpływ na decyzję sędziego²⁹. Strony muszą mieć odpowiedni czas do przygotowania obrony, w tym do zapoznania się z materiałem dowodowym zgromadzonym w sprawie³⁰.

Nie można uznawać, że prawo do obrony realizowane jest skutecznie, jeśli oskarżony i jego obrońca nie mają dostatecznego czasu na przygotowanie obrony w sprawach zawiłych i obszernych dowodowo. Często oskarżony broni się sam, co stanowi dodatkowe utrudnienie w realizacji prawa do obrony w tego typu sprawach, lub też gdy adwokat czy radca prawny w tym samym czasie otrzymują w kilku sprawach tak obszerne uzasadnienia.

dowodowo. Często jest tak, że oskarżony broni się sam, co stanowi dodatkowe utrudnienie w realizacji prawa do obrony w tego typu sprawach, lub też gdy adwokat czy radca prawny w tym samym czasie otrzymują w kilku sprawach tak obszerne uzasadnienia. Może w takich sprawach dochodzić do złamania zasady równości broni, jeśli zważyć, że np. za prokuratorem, który w tej samej sprawie kwestionuje orzeczenie sądu, stoi cały aparat państwowy (w tym np. asystenci).

Europejski Trybunał Praw Człowieka (ETPC) konsekwentnie podkreśla natomiast w swoim orzecznictwie, że idea sprawiedliwego procesu implikuje również prawo do adwersaryjnego postępowania, gdzie strony muszą mieć możliwość nie tylko zrozumienia, jakie dowody są niezbędne, by ich zarzuty okazały się skuteczne, ale także pozyskania wiedzy na ich temat i ustosunkowania się do dowodów i zdań przedstawionych przez stronę przeciw-

Ustawodawca winien zatem przewidzieć, podobnie jak w przypadku przedłużenia terminu do uzasadnienia wyroku, możliwość przedłużenia terminu do wniesienia apelacji w sprawach zawiłych, a brak takiego rozwiązania stoi w sprzeczności ze standardami rzetelnego procesu karnego, na który składają się takie elementy jak wspomniane wyżej prawo do informacji, w tym dostępu do akt i do zapoznania się z uzasadnieniem wyroku, prawo do dysponowania odpowiednim czasem i możliwością przygotowania obrony, czy równość broni w dostępie do materiału dowodowego³¹.

29 Wyrok ETPC z dnia 24 września 2003 r. w sprawie *Dowsett przeciwko Wielkiej Brytanii*, skarga nr 39482/98.

30 Wyrok ETPC z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie *Öcalan przeciwko Turcji*, skarga nr 46221/99.

31 Na temat elementów składowych prawa do rzetelnego procesu sądowego – por. szerzej np. C. Nowak, *Prawo do rzetelnego procesu sądowego w świetle EKPC i orzecznictwa ETPC* (w:)

Pożądane w tym zakresie rozwiązania możemy odnaleźć w innych systemach prawnych. Przykładem może być brytyjski *Criminal Appeal Act 1968*, który w art. 18(2) stanowi, że osoba chcąc wnieść apelację od wyroku pierwszej instancji do Sądu Apelacyjnego powinna uczynić to w ciągu 28 dni od daty skazania lub wydania postanowienia lub innej decyzji procesowej, od której wnoszona jest apelacja, lub też od daty otrzymania uzasadnienia

nego możliwości przedłużenia w sprawach zawitych terminu do wniesienia apelacji, np. poprzez dodanie do art. 445, po § 1, § 1a o treści: „w sprawie zawitej, w razie niemożności sporządzenia apelacji w terminie, prezes sądu może przedłużyć ten termin na czas oznaczony”. Ustawodawca winien przy tym ustanowić możliwie najkrótszy termin do złożenia wniosku o przedłużenie terminu do wniesienia apelacji (np. 7 dni od daty doręczenia wyroku wraz z uza-

Należy *de lege ferenda* postulować wprowadzenie do kodeksu postępowania karnego możliwości przedłużenia w sprawach zawitych terminu do wniesienia apelacji, np. poprzez dodanie do art. 445, po § 1, § 1a o treści: „w sprawie zawitej, w razie niemożności sporządzenia apelacji w terminie, prezes sądu może przedłużyć ten termin na czas oznaczony”. Ustawodawca winien przy tym ustanowić możliwie najkrótszy termin do złożenia wniosku o przedłużenie terminu do wniesienia apelacji, a także założyć, że rozpoznanie takiego wniosku następować będzie niezwłocznie.

wyroku, jednakże na mocy art. 18(3) termin ten może być przedłużony przez Sąd Apelacyjny. W tym przedmiocie sąd orzeka jednoosobowo (art. 31).

Reasumując, *de lege ferenda* należy zatem postulować wprowadzenie do kodeksu postępowania kar-

sadnieniem), a także założyć, że rozpoznanie takiego wniosku następować będzie niezwłocznie. Niezbędne wydaje się ponadto przyjęcie przez ustawodawcę rozwiązania przewidującego, że na czas rozpoznania wniosku termin do złożenia apelacji ulega zawieszeniu (na wzór rozwiązania przyjętego w art.127a k.p.k.).

P. Wiliński (red.), *Rzeczelný proces karný*, Warszawa 2009, s. 103 i n.

Stan publikacji na dzień 19 sierpnia 2016 r.

Bibliografia

- Grajewski J., Steinborn S., *Komentarz aktualizowany do art. 445 Kodeksu postępowania karnego*, LEX 2015.
- Grzegorzczak T.H., *Komentarz do art. 445 Kodeksu postępowania karnego*, LEX 2014.
- Nowak C., *Prawo do rzetelnego procesu sądowego w świetle EKPC i orzecznictwa ETPC* (w:) P. Wiliński (red.), *Rzetelny proces karny*, Warszawa 2009.
- Paprzycki L.K., *Komentarz aktualizowany do art. 423 Kodeksu postępowania karnego*, LEX 2015.
- Rogoziński P., *Komentarz do art. 423 Kodeksu postępowania karnego*, LEX 2016.
- Steinborn S., *Komentarz do art. 126 Kodeksu postępowania karnego*, LEX 2016.

Orzecznictwo

- Postanowienie SA w Lublinie z dnia 24 października 2012 r., II S 21/12, LEX nr 1237282.
- Postanowienie SN z dnia 4 grudnia 2013 r., II KK 230/13, LEX nr 1400584.
- Wyrok ETPC z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie *Öcalan przeciwko Turcji*, skarga nr 46221/99.
- Wyrok ETPC z dnia 24 września 2003 r. w sprawie *Dowsett przeciwko Wielkiej Brytanii*, skarga nr 39482/98
- Wyrok SA w Warszawie z dnia 3 października 2012 r., II AKa 251/12, LEX nr 1223494.
- Wyrok TK z dnia 19 lutego 2008 r., P 48/06 (Dz.U. z 2008 r., nr 38, poz. 222).